

BAZI HİPERAKÜMÜLATÖR BİTKİLER VE ÖZELLİKLERİ

Fatma Güneş^{1,a}, Sümeyye Bozkurt^{2,b}

¹Trakya Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Fatmasötik Botanik ABD, Edirne, Turkey

²Trakya Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Fatmasötik Botanik ABD, Edirne, Turkey

*Corresponding Author:
E-mail: argunes@gmail.com

(Received 21st November 2020; accepted 10th June 2021)

 a : ORCID: 0000-0003-3450-3610

ÖZET

Dünya nüfusunun hızla artması, doğanın bilinçli ya da bilinçsiz tahrip edilmesi, maden ocakları, atık piller, pilastikler, pestisitler, kimyasal maddeler, endüstriyel atıklar, teknolojinin çok hızlı gelişmesi ve daha niceleri çevre kirliliğine neden olan etmenler arasında sayılabilir. Bütün bu kirliliklerin canlılara çok büyük zararlar verdiği bir gerçektir. Çevre kirliliğinin giderilmesinde birçok teknik kullanılmaktadır. Fitoremediasyon, çevre kirliliğinin (toprak ve suda oluşan ağır metal kirliliği) bitkiler kullanılarak giderilme yöntemidir. Fitoremediasyonda kullanılan bu bitkiler hiperakümülatör bitkiler olarak adlandırılır. Bilimsel çalışmalarla hiperakümülatör bitkilerin, çevre kirliliğine sebep olan mineralleri diğer bitkilere göre daha yüksek oranda bünyelerinde biriktirdikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada Dünya’da ve Türkiye’de hiperakümülatör olarak kullanılan bazı bitkilerin biriktirdikleri mineraller ve özellikleri araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre kirliliği, fitoremediasyon, hiperakümülatör bitkiler

SOME HYPERACUMULATOR PLANTS AND THEIR PROPERTIES

ABSTRACT

The rapid increase in the world population, the deliberate or unconscious destruction of nature, mines, waste batteries, pilasters, pesticides, chemicals, industrial wastes, rapid development of technology and many more can be counted among the factors that cause environmental pollution. It is a fact that all these impurities cause great harm to living things. Many techniques are used to eliminate environmental pollution. Phytoremediation is a method of removing environmental pollution (heavy metal pollution in soil and water) using plants. These plants used in phytoremediation are called hyperacumulative plants. Scientific studies have shown that hyperacumulator plants accumulate minerals that cause environmental pollution at a higher rate than other plants. In this study, the minerals and properties of some plants used as hyperacumulators in the world and in Turkey were investigated.

Keywords: Environmental pollution, hyperacumulative plants, phytoremediation

GİRİŞ

Bütün dünya ülkeleri için sorun olan çevre kirliliği canlıların geleceğini tehdit etmektedir. Alınan önlemlerin yetersiz olduğu bilinmektedir. Kirli topraklarla ilgili

yeterli araştırma çalışmalarının olmayışı acı bir gerçektir. Her şeyden önce kirleticilerin kaynağının kesilmesi ve toplumların doğacak çevre sorunları konusunda bilinçlendirilmesidir. Daha sonra kirliliğin olduğu bölgelerin tespit edilmesi ve bunun giderilmesi gereklidir. Bir sonraki adım ise laboratuvar çalışmalarıdır. Coğrafi özellikler, kirleticiler ve hidro-jeolojik alan özellikleri gibi ilgili çalışmalar yapılmalı ve uygun biyolojik arıtma yöntemi belirlenmelidir. Seçilen yöntemin ekonomik uygunluğu da çok önemlidir. Toprak; pestisitler, kimyasal gübreler, topraktaki değişiklikler veya hormonların kullanımı, sıvı ve katı atıkların boşaltılması, tarım için atık suyun kullanımı, atmosferdeki atıkların yağmur yoluyla toprağı kirletmesi gibi etmenlerle kirlenmektedir ve bu kirliliklerin çoğu tarımsal üretimin kalitesini ve miktarını düşürmektedir [1-3].

Öte yandan, toprakların doğal yapılarında bulunan asbest ve diğer serbest kirleticiler bir başka toprak kirliliğinin kaynaklarındandır. Doğal ve insan yapımı faaliyetler nedeniyle kirliliğe sebebiyet veren kirleticiler genellikle organik (pestisitler, hormonlar) veya inorganik bileşikler (ağır metaller, vb.) olarak bilinmektedir [1].

Cıva (Hg), Mangan (Mn), Demir (Fe), Kobalt (Co), Nikel (Ni), Bakır (Cu), Çinko (Zn), Kadmiyum (Cd), Arsenik (As), Krom (Cr), Kurşun (Pb), Gümüş (Ag) ve Selenyum (Se) gibi 60'dan fazla element ağır metal olarak tanımlanmaktadır [4, 5]. Bu ağır metallerden Kurşun (Pb), Kadmiyum (Cd), Cıva (Hg), Arsenik (As), Krom (Cr), Bakır (Cu), Selenyum (Se), Nikel (Ni), Gümüş (Ag) ve Çinko (Zn) oldukça yaygın kirleticiler olup, Alüminyum (Al), Sezyum (Cs), Kobalt (Co), Manganez (Mn), Molibden (Mo), Stronsiyum (Sr) ve Uranyum (U) daha az yaygın bulunan kirleticiler arasındadır [6].

Ağır metalin kontrolü için kullanılan fiziksel ve kimyasal arıtma yöntemleri toprak kirliliği nedeniyle yaygın olarak tercih edilmemektedir. Bu teknikler toprak kirliliği açısından en önemli çevre kirletici olmalarının yanı sıra yüksek maliyetlere sebebiyet vermeleri ve bu kirleticilerin nihai olarak alınmasında yaşanan zorluk, bu tekniklerdeki dezavantajlar arasında sayılmaktadır. Bu nedenle, ağır metallerin ve diğer bazı kirleticilerin uzaklaştırılmasında kullanılan tekniklerden biri olan fitoremediasyon yöntemi; bitkilerin yardımıyla topraktan kirleticilerin alındığı bir yöntemdir ve bu teknik ekonomik olarak daha uygun bir yöntem olmasının yanı sıra ekolojik olarak da daha çevresel bir yöntem olduğu için daha çok tercih edilir [1].

Toprakta bulunan ağır metaller bitkinin kökleri vasıtasıyla alınabilmektedir. Birçok bitkinin yanı sıra *Thlaspi caeruledcens* L. bitkisi; yaklaşık 100 ppm Zn depolama kapasitesine sahip olması ve 26 000 ppm üzerinde depolayabilmesi açısından hiperakümülatör kapasitesi bakımından en iyi olan bitkilerdendir [1,4].

Fitoremediasyon yönteminin kirliliğin giderilmesinde son aşama olmadığı bir gerçektir ve yapılarında kirliliklerin depolandığı bu bitkiler yakılarak birçok işlemden geçirildikten sonra tekrar metal elde edilmesi ve böylelikle ekonomik bir fayda sağlayabileceği nedeniyle her açıdan iyi bir yöntemdir [1].

Hiperakümülatör bitki terimi diğer bitkilere oranla çok yüksek konsantrasyonlarda kirletici içeren alanlarda yetişebilen ve bu kirlilikleri kökleri aracılığıyla alıp kökleri veya diğer doku ve organlarında depolayabilen bitkilere verilen addır.

Hiperakümülatör bitkilerin dışındaki bitkiler için, bu kirleticilerin yaşadığı alanda bu kadar yüksek konsantrasyonlarda bulunmak bitkide toksik etki oluşturabilir. Özellikle iz elementler (Cu, Mn, Se, Zn vb.) hiperakümülatör bitkilerde bol miktarda depolanmaktadır. Hiperakümülatör bitkiler kirliliğe neden olan elementleri aynı alanda

yetişen diğer tür bitkilere kıyasla kuru ağırlığında 100 kat daha fazla biriktirebilme özelliğine sahiptir.

Ağır metal biriktirebilen bitki türlerinin sayısı yeryüzünde yaklaşık 450 olarak bilinmektedir. Bu bitki türlerinin büyük çoğunluğu Ni'i konsantra hale getirirken, yaklaşık olarak 30 adedi Cu, Zn ve/veya Co' ı biriktirebilmekte, nadiren de Cd ve Mn'ı yapısına katabilmektedir.

Brassicaceae familyası 87 hiperakümülatör tür ve 11 cins ile hiperakümülatör bitki içeren en büyük familya olarak kabul edilmektedir. Brassicaceae familyasında bulunana 7 cins ve 72 tür nikel biriktirebilmektedir. Bunun yanında bazı bitki türleri sadece bir cins ağır metalin yanında birçok farklı ağır metali aynı anda biriktirebilme özelliğine sahiptirler. Bu tarz bitkilere örnek olarak *T. caerulescence* Ni, Cd, Zn ve Pb; *T. goesingense* Zn ve Ni; *T. ochroleucum*, Zn ve Ni ve *T. rotunolifolium* Zn, Pb ve Ni elementlerini biriktirmeleri verilebilir [6].

Birçok araştırmada, *T. caerulenscens*, *Arabidopsis thaliana*, *Brassica juncea* (Brassicaceae), *Lycopersicum esculentum* (Solanaceae), *Zea mays*, *Hordeum vulgare*, *Oryza sativa* (Poaceae), *Pisum sativum* (Fabaceae), *Sedum alfedii* (Crassulariaceae) gibi birçok bitkinin farklı ağır metaller bakımından fitoremediasyon potansiyelleri değerlendirilmiştir [7-15].

Hiperakümülatör bitkilere olan ilginin artması 80'li yıllardan itibaren başlamıştır. Bu tarihlerde bitkilerin ağır metalleri bünyelerinde biriktirebilmeleri ve topraktan bu metallerin çevreye zarar vermeden uzaklaştırılabileceği üzerinde çalışmalar yapılmıştır. [6,16]

Araştırmalara istinaden kirlenmiş alanları bitkiler yoluyla temizlemenin kazma ve taşıma yoluyla temizlemekten 10 kat daha ekonomik olduğu bilinmektedir. Chaney isimli bilim adamı ağır metallerin bitkiler yardımıyla uzaklaştırılmasını "Yeşil İyileştirme" olarak adlandırmıştır [6,17].

Hiperakümülatör bitki türleri 100 ppm'den çok Cd;10 ppm'den çok Hg; 10.000 ppm'den çok Zn ve Ni; 1000 ppm'den çok Cr, Co, Pb ve Cu' u bünyelerinde biriktirebilmektedirler [6].

Fitoremediasyona olan ilgi 80'li yılların başında artmasına rağmen kirli ortamların temizlenmesinde bitkilerin kullanımının 300 yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülür. 19. yüzyıl sonlarında *T. caerulescens* ve *Viola calaminaria* L. yapraklarında yüksek düzeylerde ağır metal biriktiren ilk bitki türleri olarak kabul edilmiştir. [18]. 1935'te Byers Astragalus ve onun familyasındaki bitkilerin filizlerinde %0,6'ya kadar Se biriktirebilme özelliği olduğunu ortaya koymuştur [6,19]. Bu keşiften 10 yıl kadar sonra Vargnano ve Minguzzi dokularında %1 Ni'i biriktirebilecek bitki türlerini belirlemişlerdir.

Hiperakümülatör bitkilerin kriterleri; gövde/kök aksamı oranının >1, Ekstraksiyon katsayısı (gövdedeki ağır metal miktarı topraktaki toplam ağır metal miktarına bölünerek bulunur) >1, diğer bitkilere oranla 10-500 kat daha fazla ağır metal biriktirmeleri ve yapılarında 100 mg/kg'dan fazla kadmiyum veya 10000 mg/kg'dan fazla çinko, 1000 mg/kg'dan fazla bakır, kurşun, nikel, krom bulundurmalarıdır [20]. Yapılan çalışmalarda *T. caerulescens* türünün özellikle kadmiyumu iyi biriktirdiği tespit edilmiştir [6,21].

Türkiye'ye endemik olan Muğla çivit otu *Isatis pinnatiloba* P.H. Davis nikel hiperakümülatörü olarak belinmektedir [6,22,23].

Türkiye'de yaklaşık 12.000 bin çeşit bitki yetişmesine rağmen, hiperakümülatör ile ilgili çok az çalışma yapılmış olup bu konuda çok fazla bilgi eksikliği bulunmaktadır.

Hâlbuki endüstriyel ve evsel atıkların gün geçtikçe artan kirlilikleri çevreyi ciddi oranda tehdit ettiği bir gerçektir [6].

Bu çalışmadaki amacımız, dünya ve Türkiye’de bu alanda yapılmış çalışmalarda kullanılan bitkilerin bir listesini oluşturmak ve gelecekte yapılacak çalışmalara toplu bir bilgi birikimini sunarak ışık tutmaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Hiperakümülatör, fitoremediasyon, ağır metal gibi anahtar kelimeler kullanılarak ilgili makale, tez, güncel yazılar ve derlemelere ulaşılmıştır. Kaynak tarama çalışmaları Ekim 2019 ile Ocak 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Dünyada ve ülkemizde yapılan 124 çalışma incelenmiş ve bu makalelerde geçen bilgiler derlenmiştir. Türkiye’de yetişen bitkilerin taksonomik özellikleri için “Türkiye ve Doğu Ege Adaları Florası” [24, 25], Vol. 1-11” ve “Türkiye Bitkileri Listesi” [26], eserlerinden yararlanılmıştır. Türkiye dışında yetişen bitkilerin taksonomik özellikleri için ise International Plant Names Index (IPNI) sitesinden yararlanılmıştır [27].

BULGULAR VE TARTIŞMA

Dünya’da yaklaşık 450 bitkinin akümülatör olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Bu çalışmada; yeryüzünde 103 (Tablo 1), ülkemizde 75 (Tablo 2) ve 34 endemik (Tablo 3) bitkinin akümülatör olarak kullanıldığı verilmiş olup toplam 202 bitki yer almaktadır. Bazı hiperakümülatör bitkilerin fotoğrafları Şekil 1’de çalışmaya eklenmiştir. Bu bitki türlerinin büyük çoğunluğu Nikeli (Ni) bünyesinde biriktirirken, bazılarının Cu, Co, Pb, Cd, Zn, Se, Fe, Cr, As, Hg, Ag nadiren de Ti ve U biriktirdiği görülmektedir [28].

Hiperakümülatör özellik gösteren bitkilerin çoğunlukla “Brassicaceae, Asteraceae, Cyperaceae, Caryophyllaceae, Lamiaceae, Fabaceae, Violaceae, Poaceae ve Euphorbiaceae” gibi familyalara ait olduğu tespit edilmiştir [6,10,17-21].

Gelişmekte olan dünyada, insanlığın daha rahat bir yaşama sahip olma isteğinin bir sonucu olarak doğal kaynaklar, toprak, su ve çevrenin her geçen gün daha da kirlendiği büyük bir gerçektir. Bu nedenle, bu kirlilikleri azaltmak veya yok etmek için önlemler alınmalıdır. Gelişmiş kimyasal ve fiziko-kimyasal yöntemlerin ağır metal kirliliğinin giderilmesinde yüksek maliyetleri nedeniyle pek de uygun olmadığı açıkça görülmektedir. Bu nedenle fitoremediasyon yönteminin kullanımını genişletmek bir zorunluluktur. Fitoremediasyon hem daha ekolojik hem de daha ucuz olmasıyla ekonomik bir yöntemdir. Diğer yöntemlerden ucuz bir yöntem olmasının yanı sıra fitomining denilen bir yöntemle kirlilik sonrası temizlenen bölgelerden alınan bitkiler yakıp kül edilir. Bu küllerden farklı teknikler kullanılarak metal eldesi gerçekleştirilir. Bu da ekstra bir ekonomik kar eldesine olanak sağlar. Fitoremediasyon yönteminin de birçok çeşidi olmakla beraber bu yöntemler ne tür bir alanın temizlenmesi gerektiğine göre seçilmektedir. Çeşitli yöntemler kullanılarak toprak, yerüstü suları, yer altı suları gibi farklı alanlar temizlenmektedir. Her bir farklı yöntem için farklı çeşitlilikte bitki kullanımı söz konusudur. Ayrıca farklı yöntemlerin bir arada kullanılması da mümkündür.

Bu çalışmada, Dünya’da ve Türkiye’de tespit edilmiş hiperakümülatör olarak kullanılan ve endemik olup da hiperakümülatör özellik gösterdiği tespit edilmiş bitkilerin latince isimleri, familyaları ve hangi metalleri biriktirdikleri tablolarda belirtilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak dünyada yaklaşık 400 bin, ülkemizde 12.000 çeşit tohumlu bitkinin bulunduğu bilinmektedir [26]. Bu kadar çok bitki çeşitliliğine sahip olmamıza rağmen tespit edilen hiperakümülatör bitki sayısının az olması bu alanda yapılan çalışmaların oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir. Toprak ve su kirliliğinin, çevre sağlığını, gıda sağlığını ve dolayısıyla insan sağlığını tehdit ettiği ortadadır. Ülkemizde ve dünyada hiperakümülatör özellik gösteren daha çok bitkinin tespit edilmesine ve böylece daha çok çalışmanın yapılmasına çok ciddi ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 1. Dünya’da hiperakümülatör olduğu tespit edilen bitkiler ve biriktirdikleri.

Bitki türleri	Biriktirdiği elementler	Aile	Kaynaklar
<i>Actiniopteris</i> Link sp.	Cu	Actiniopteridaceae	29
<i>Aeollanthus biformifolius</i> De Wild.	Co, Cu	Lamiaceae	30
<i>Aeollanthus subacaulis</i> var. <i>linearis</i> (Burk.) Ryding	Co, Cu	Lamiaceae	29
<i>Agrostis tenuis</i> Sibth. (Karahasanotu)	Pb	Poaceae	31
<i>Alyssum wulfenianum</i> Willd.	Ni	Brassicaceae	32
<i>Alyssum handelii</i> Hayek	Cd	Brassicaceae	33, 34
<i>Alyssum thaliana</i> Heynh.	Zn, Cd	Brassicaceae	35
<i>Anisopappus davayi</i> S. Moore	Co, Cu	Asteraceae	36
<i>Anthyllis vulneraria</i> L.	Zn, Cd, Pb	Fabaceae	37
<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) P. Beauv. ex J.Presl & C.Presl	Pb	Poaceae	38
<i>Astragalus racemosus</i> Pursh	Se	Fabaceae	39
<i>Athyrium violascens</i> Diels	Cu, Fe	Woodsiaceae	40, 41
<i>Arabis gemmifera</i> Makino	Cd, Zn	Brassicaceae	42
<i>Arabis paniculata</i> Franch.	Cd	Brassicaceae	43
<i>Armeria arenaria</i> Schult.	Zn, Cd, Pb	Polemoniaceae	37
<i>Alternanthera sessilis</i> (L.) DC.	Cr	Amaranthaceae	44
<i>Ascolepis metallorum</i> P.A. Duvign. & G. Léonard	Co, Cu	Cyperaceae	29
<i>Astragalus bisulcatus</i> A. Gray	Se	Fabaceae	45
<i>Atriplex halimus</i> R.Br.	Cd	Chenopodiaceae	46
<i>Austromyrtus bidwillii</i> (Benth.) Burret	Mn	Myrtaceae	47
<i>Azolla pinnata</i> R.Br.	Cu, Cr	Azollaceae	48
<i>Berkheya coddii</i> Roessler	Ni	Asteraceae	49
<i>Brackenridgea palustris</i> Bartell.	Ni	Ochnaceae	50
<i>Brassica juncea</i> (L.) Coss.	Cu, Ni, Se	Brassicaceae	35, 45, 51
<i>Brassica napus</i> L.	Cd	Brassicaceae	52
<i>Bulbostylis pseudoperennis</i> Goetgh.	Co, Cu	Cyperaceae	36
<i>Chengiopanax sciadophylloides</i> (Franch. & Sav.) C.B. Shang & J.Y. Huang	Mn	Araliaceae	53
<i>Corrigiola telephiifolia</i> Pourr.	As	Molluginaceae	54
<i>Phyllanthus williamioides</i> Griseb.	Co	Euphorbiaceae	55
<i>Crotalaria dasyclada</i> Polhill	Ni, Cr	Fabaceae	35
<i>Crotalaria juncea</i> L.	Ni, Cr	Fabaceae	35
<i>Cyanotis longifolia</i> Benth.	Co	Commelinaceae	36
<i>Dichapetalum gelonioides</i> (Roxb.) Engl.	Zn	Dichapetalaceae	50
<i>Dichapetalum gelanioides</i> subsp. <i>tuberculatum</i> (King) Leenh.	Ni	Dichapetalaceae	50
<i>Eichornia crassipes</i> A. Rich.	Cr	Pontederiaceae	56

<i>Eleocharis acicularis</i> (L.) Roem. & Schult.	Cu, Zn, Cd, As	Pontederiaceae	57
<i>Elsholtzia argyi</i> H. Lév.	Cu	Lamiaceae	58
<i>Elsholtzia splendens</i> Nakai ex Maekawa	Cu	Lamiaceae	59
<i>Eragrostis racemosa</i> Steud.	Cu	Poaceae	60
<i>Euphorbia cheiradenia</i> Boiss. & Hohen.	Pb	Euphorbiaceae	61
<i>Festuca arvernensis</i> Auquier, Kerguëlen & Markgr.-Dann.	Zn, Cd, Pb	Poaceae	37
<i>Festuca arundinacea</i> Schreb.	Pb, Zn	Poaceae	62
<i>Festuca ovina</i> L.	Pb	Poaceae	63
<i>Haumaniastrum robertii</i> (Robyns) P.A. Duvign. & Plancke	Co, Cu	Lamiaceae	64, 30
<i>Helianthus annuus</i> L.	Pb	Asteraceae	65
<i>Helianthus indicus</i> L.	Pb	Asteraceae	66
<i>Hordeum vulgare</i> L.	As	Poaceae	3
<i>Hybanthus floribundus</i> F. Muell.	Ni	Violaceae	67
<i>Koeleria vallesiana</i> Asch. & Graebn.	Zn, Cd, Pb	Poaceae	37
<i>Lemna gibba</i> L.	As	Lemnaceae	68
<i>Lemna minör</i> L.	Cu, Cr	Lemnaceae	48
<i>Lolium italicum</i> A. Braun	Pb, Zn	Poaceae	62
<i>Lupinus angustifolius</i> L.	As	Fabaceae	3
<i>Iberis intermedia</i> Guers.	Ti	Brassicaceae	69
<i>Ipomea alpine</i> All.	Cu	Convolvulaceae	70
<i>Mimulus guttatus</i> DC.	Cu	Scrophulariaceae	71
<i>Myriophyllum heterophyllum</i> Michx.	Cd	Haloragaceae	72
<i>Pandiaka metallorum</i> P.A. Duvign. & Van Bockstal	Co, Cu	Amaranthaceae	73
<i>Pearsonia metallorum</i> P.A. Duvign. & Van Bockstal	Ni	Fabaceae	74
<i>Pelargonium</i> L'Hér. sp.	Cd	Geraniaceae	75
<i>Peltaria emarginata</i> Hausskn.	Ni	Brassicaceae	76
<i>Phyllanthus williamoides</i> Griseb.	Co	Euphorbiaceae	55
<i>Phyllomelia coronata</i> Griseb.	Ni	Rubiaceae	55
<i>Phytolacca americana</i> L.	Mn	Phytolaccaceae	77
<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Steud.	Cr	Poaceae	78
<i>Pimelea leptospermoides</i> F. Muell.	Ni	Thymelaeaceae	79
<i>Pistia stratiotes</i> L.	Ag, Cd, Cr, Cu, Hg, Ni, Pb, Zn	Araceae	80
<i>Planchonella oxyedra</i> Dubard	Ni	Ochnaceae	81
<i>Polycarpaea synandra</i> F. Muell.	Zn, Pb	Ochnaceae	82
<i>Potamogeton crispus</i> L.	Cd	Haloragaceae	83
<i>Potentilla griffithii</i> Hook.f.	Zn, Cd, Zn	Rosaceae	84
<i>Psychotria davidsei</i> Dwyer	Ni	Rubiaceae	76

<i>Pteris biaurita</i> L.	As	Dryopteridaceae	85
<i>Pteris cretica</i> L.	As	Dryopteridaceae	85
<i>Pteris ryukyuensis</i> Tagawa	As	Dryopteridaceae	85
<i>Pteris quadriaurita</i> Retz.	As	Dryopteridaceae	85
<i>Pteris vittata</i> L.	As, Cu, Ni,	Dryopteridaceae	86
	Zn		87
<i>Rinorea bengalensis</i> (Wall.) Kuntze	Ni	Violaceae	88
<i>Rorippa globosa</i> Thell.	Cd	Brassicaceae	89
<i>Ruellia geminiflora</i> Kunth	Ni	Acanthaceae	90
<i>Rumex acetosa</i> L.	Zn	Polygonaceae	91
<i>Salsola kali</i> L.	Cr	Chenopodiaceae	92
<i>Sargassum</i> sp.	Cd, Cu	<u>Sargassaceae</u>	93
<i>Sebertia acuminata</i> Pierre ex Engl. & Prantl	Ni	Sapotaceae	94
<i>Secale cereale</i> L.	As	Poaceae	3
<i>Sedum alfredii</i> Hance	Cd	Crassulaceae	95
<i>Sesbania drummondii</i> (Rydb.) Cory	Pb, Cu, Cd	Fabaceae	96
			97
<i>Sorghum sudanense</i> (Piper) Stapf	Cu	Poaceae	98
<i>Spartina alterniflora</i> Loisel.	Cd, Pb, Zn	Poaceae	95
			8
			99
<i>Spartina</i> Schreb. Sp.	Hg	Poaceae	100
<i>Stanleya pinnata</i> Britton	Se	Brassicaceae	101
<i>Streptanthus polygaloides</i> A. Gray	Ni	Brassicaceae	102
<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	Cd	Tamaricaceae	103
<i>Thlaspi caerulescens</i> J. Presl & C. Presl	Zn, Cd, Ni,	Brassicaceae	104, 105
	Pb		
<i>Thlaspi praecox</i> Unger ex Nyman	Cd	Brassicaceae	106
<i>Trichospermum kjellbergii</i> Burret	Ni	Tiliaceae	89
<i>Turnera subnuda</i> Urb.	Ni	Turneraceae	60, 90
<i>Typha latifolia</i> L.	Se	Typhaceae	107
<i>Vellozia</i> Vand. sp.	Ni	Velloziaceae	108
<i>Vigna dolomitica</i> R. Wilczek	Cu	Fabaceae	60
<i>Viola calaminaria</i> Lej.	Zn	Violaceae	109
<i>Walsura monophylla</i> Elmer	Ni	Meliaceae	50
<i>Zea mays</i> L.	Cr	Poaceae	110

Tablo 2. Türkiye’de çalışılan bazı hiperakümülatör bitkiler ve özellikleri

Bitkilerin adı	Bilimsel adı	Yöresel adı	Biriktirdiği elementler	Aile	Türkiye’de yayılışı
<i>Aethionema spicatum</i> Post.		Gül Taşçantası	Ni	Brassicaceae	Güney ve Doğu Anadolu
<i>Agrostis capillaris</i> L.		Karahasan-otu	Pb	Poaceae	Kuzey Anadolu
<i>Agrostis stolonifera</i> L.		Tavusotu	Pb	Poaceae	Marmara, Doğu Karadeniz, Ege, Orta ve Güney Anadolu
<i>Allium sativum</i> L.		Sarımsak	Se	Liliaceae	Ekili araziler
<i>Alyssum anatolicum</i> Hausskn. ex Nyár.		Anadolu kuduzotu	Ni	Brassicaceae	Doğu Anadolu (Adana, Erzincan, Malatya)
<i>Alyssum callichroum</i> Boiss. & Balansa		Hoş kevkke	Ni	Brassicaceae	Güney ve Doğu Anadolu
<i>Alyssum caricum</i> T.R.Dudley & Hub.-Mor.		Zarif kevkke	Ni	Brassicaceae	Güneybatı Anadolu (Muğla)
<i>Alyssum cassium</i> Boiss.		Kel kevkkesi	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu
<i>Alyssum cilicicum</i> Boiss. & Balansa		Toros kevkkesi	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Hatay, İçel, Niğde)
<i>Alyssum crenulatum</i> Boiss.		Dişlek kuduzotu	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Hatay)
<i>Alyssum davisianum</i> T.R.Dudley		Dağ kevkkesi	Ni	Brassicaceae	Batı Anadolu (Kütahya)
<i>Alyssum discolor</i> T.R.Dudley & Hub.-Mor.		Hercai kevkke	Ni	Brassicaceae	Batı ve Güney Anadolu (Antalya, Muğla)
<i>Alyssum eriophyllum</i> Boiss. & Hausskn.		Keçeli kevkke	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Anti-Toroslar)
<i>Alyssum huber-morathii</i> T.R.Dudley		Finike Kevkesi	Ni	Brassicaceae	Güneybatı Anadolu

<i>Alyssum masmenaeum</i> Boiss.	Çam kuduzotu	Ni	Brassicaceae	(Antalya, Burdur, Denizli) Güney, Batı ve Orta Anadolu (Adana, İzmir, Muğla, Niğde)
<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit.	Seki kuduzotu	Ni	Brassicaceae	Çayırılık alanlar
<i>Alyssum pinifolium</i> (Nyár.) T.R.Dudley	Gazi kevkisi	Ni	Brassicaceae	Kuzeybatı Anadolu (Çanakkale)
<i>Alyssum cilicicum</i> Boiss. & Balansa	Toros kevkisi	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Hatay, İçel, Niğde)
<i>Alyssum crenulatum</i> Boiss.	Dişlek kuduzotu	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Hatay)
<i>Alyssum davisianum</i> T.R.Dudley	Dağ kevkisi	Ni	Brassicaceae	Batı Anadolu (Kütahya)
<i>Alyssum discolor</i> T.R.Dudley & Hub.-Mor.	Hercai kevke	Ni	Brassicaceae	Batı ve Güney Anadolu (Antalya, Muğla)
<i>Alyssum eriophyllum</i> Boiss. & Hausskn.	Keçeli kevke	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Anti-Toroslar)
<i>Alyssum samariferum</i> Boiss. & Hausskn.	Knatlı kevke	Ni	Brassicaceae	Doğu ve Güney Anadolu (Amanoslar)
<i>Alyssum thaliana</i> Heynh.	Fenotu	Zn, Cd	Brassicaceae	Kuzey Türkiye'de 1800 metreye kadar, Güneydoğu Anadolu
<i>Alyssum trapeziforme</i> Bornm. ex Nyár.	Temmuz kevkisi	Ni	Brassicaceae	Güney Anadolu (Adana, Niğde)
<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Tilkikuyruğu	Cs	Amaranthaceae	Batı Karadeniz, Orta Anadolu

<i>Anthoxanthum odoratum</i> L.	Kokuotu	Cu, Zn	Poaceae	Batı ve Güney Anadolu
<i>Armeria maritima</i> Wild.	Çimgüzeli	Pb, Zn	Plumbaginaceae	İstanbul
<i>Betula pendula</i> Roth.	Huş ağacı	Cd, Zn	Betulaceae	Doğu Anadolu, Trabzon, Erzurum, Çoruh ve Kars
<i>Bornmuellera glabrescens</i> Boiss. & Balansa) Cullen & T.R.Dudley	Köse seyyahotu	Ni	Brassicaceae	Kayseri, Niğde
<i>Bornmuellera kiyakii</i> Z.Aytaç & A.Aksoy	Kıyak seyyahotu	Ni	Brassicaceae	Konya (Kızıldağ)
<i>Brachypodium sylvaticum</i> (Huds.) P.Beauv.	Koru kılcanı		Poaceae	Marmara, Karadeniz, Hatay, Mardin, K.Maraş
<i>Brassica juncea</i> (L.) Czern.	Hardal	Cu, Ni, Se	Brassicaceae	Çayırılık alanlar
<i>Brassica napus</i> L.	Kanola, kolza	Cd	Brassicaceae	Çayırılık alanlar
<i>Bromus ramosus</i> Hudson.	Kaba brom		Poaceae	İstanbul, Bolu, Çankırı, Rize, Kars, Adana
<i>Calystegia sepium</i> L.	Çit sarmaşığı	Cd	Convolvulaceae	Kuzeydoğu Anadolu, Marmara Bölgesi, Denizli civarı
<i>Carex echinata</i> L.	Kütahyaotu		Cyperaceae	Bursa, Ordu, Rize, Kütahya
<i>Pseudosempervivum aucheri</i> (Boiss.) Pobed. Sin: <i>Cochlearia aucheri</i> Boiss.	Has kaşıkotu	Ni	Brassicaceae	Doğu Anadolu
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Köpekdişi	Ni, Pb	Poaceae	Batı ve Kuzey Doğu Anadolu, Akdeniz ve Orta Anadolu
<i>Danthonia decumbens</i> L.	Bodur deveotu		Poaceae	Türkiye'nin kuzey kısımları

<i>Deschampsia caespitosa</i> (L.) P.Beauv.	Çayırsaçı	Zn	Poaceae	Kuzey Anadolu, Karadeniz, Van, Adana, Hakkari
<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Hasan-hüseyin-çiçeği	Cu	Onagraceae	Kuzey, Orta Anadolu, Erzurum, Antalya, Siirt, İstanbul
<i>Eriophorum angustifolium</i> L.	Fukarasaçı	As, Zn	Cyperaceae	Doğu Anadolu ve Kars
<i>Festuca rubra</i> L.	Kızıl yumak	Cd, Cu	Poaceae	Batı Anadolu
<i>Fraxinus angustifolia</i> L.	Sivri dişbudak		Oleaceae	Batı, Orta ve Güney Anadolu
<i>Gossypium hirsutum</i> L.	Kaba pamuk	Cd	Malvaceae	Ege ve Akdeniz Bölgesi, Çayırılık alanlar
<i>Helianthus annuus</i> L.	Ayçiçeği	Ni, Cd, As, Pb	Asteraceae	Edirne, Kars, Kayseri
<i>Holcus lanatus</i> L.	Kadifeotu	As	Poaceae	Tüm Türkiye
<i>Hordelymus europaeus</i> (Jess.) Harz	Odun arpası	Zn	Poaceae	Kuzey ve Batı Anadolu
<i>Hypericum perforatum</i> L.	Sarı kantaron	Cd, Hg, Zn	Hypericaceae	Kuzey Anadolu
<i>Hypericum orientale</i> L.	Sandık çiçeği		Hypericaceae	Çayırılık alanlar
<i>Isatis pinnatifolia</i> P.H. Davis.	Muğla çiviti	Ni	Brassicaceae	Batı Karadeniz
<i>Lemna minor</i> L.	Su mercimeği	Cu, Cr	Lemnaceae	Sulak alanlar
<i>Lolium multiflorum</i> Lam.	İtalyan çimi	Cu, Zn	Poaceae	Kuzey Anadolu, Marmara, Maraş ve Erzurum
<i>Lupinus albus</i> L.	Beyaz lüpen	Cd	Fabaceae	Çayırılık alanlar
<i>Melilotus officinalis</i> L.	Kokulu yonca	Pb	Fabaceae	Ege, Orta ve Doğu Anadolu

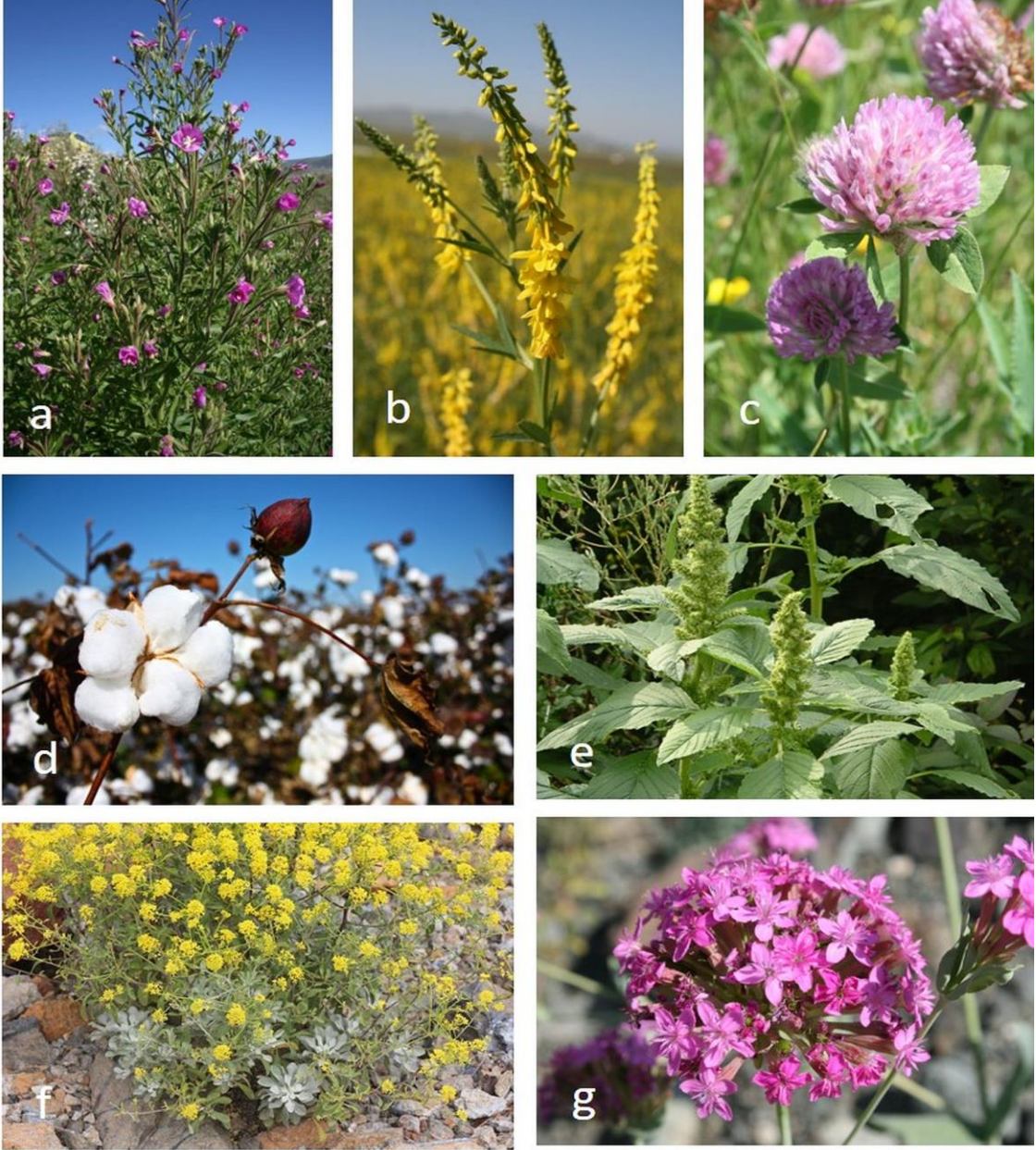
<i>Minuartia hirsuta</i> L.	Çengel tıstısı	Fe, Zn	Caryophyllaceae	Orta ve Kuzey Anadolu
<i>Minuartia verna</i> L.	Yaz tıstısı	Pb, Zn	Caryophyllaceae	Kırklareli, Gümüşhane, Kars
<i>Nardus stricta</i> L.	Kilotu	Cu, Mn, Zn	Poaceae	Kuzey Batı, Kuzey Doğu ve Orta Anadolu
<i>Nicotiana tabacum</i> L.	Tütün	U	Solanaceae	Kumlu-tınlı, humuslu ve su tutmayan alanlarda
<i>Pelargonium</i> L.	Sardunya	Cd	Geraniaceae	Orta ve Güney Anadolu
<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	Ni, Pb, Zn	Portulacaceae	Çayırılık alanlar
<i>Populus tremula</i> L.	Titrek kavak	Cd	Salicaceae	Ege, Orta ve Doğu Anadolu
<i>Pseudosempervivum amanum</i> (Contandr. & Quezel) Al-Shehbaz	Amanos kaşıkotu	Ni	Brassicaceae	Doğu Akdeniz
<i>Ricinus communis</i> L.	Hintyağı	Cd, As	Euphorbiaceae	Çanakkele, Antalya, İstanbul
<i>Salix viminalis</i> L.	Sepetçi söğüdü	Cd, Zn	Salicaceae	İstanbul
<i>Solanum nigrum</i> L.	İtüzümü	Cd	Solanaceae	Anadolu
<i>Silene compacta</i> L.	Kanlıbasıra otu	Zn	Caryophyllaceae	Ege, Marmara, Orta Anadolu ve Antalya civarı
<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	İlgın	Cd	Tamaricaceae	Türkiye
<i>Taraxacum officinale</i> F.H.Wigg.	Karahindiba		Asteraceae	Çayırılık alanlar
<i>Thlaspi eigi</i> (Zohary) Greuter & Burdet	Çoban-dağarcığı	Ni	Brassicaceae	Hatay
<i>Trifolium pratense</i> L.	Çayır üçgülü	Se, Hg, As	Fabaceae	Çayırılık alanlar
<i>Trifolium repens</i> L.	Aküçgül	Se, Hg, As	Fabaceae	Çayırılık alanlar
<i>Viola arvensis</i> Murray	Tarla menekşesi	Cd	Violaceae	İstanbul, İzmir,

<i>Zea mays</i> L.	Mısır	Cr	Poaceae	Trabzon Çayırılık alanlar Tüm Türkiye

Tablo 3. Dünya'da hiperakümülatör olduğu tespit edilen endemik bitkilerin listesi

Bitki türleri	Biriktirdiği elementler	Ülkeler	Aile	Kaynaklar
<i>Alyssum bertolonii</i> Desv.	Ni	İtalya	Brassicaceae	111
<i>Alyssum bracteatum</i> Boiss.	Ni	İran	Brassicaceae	112
<i>Alyssum caricum</i> T.R.Dudley & Hub.-Mor.	Ni	Türkiye (Doğu Akdeniz)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum chlorocarpum</i> Hausskn.	Ni	Yunanistan (Yukarı Penei Vadisi)	Brassicaceae	112 113
<i>Alyssum eriophyllum</i> Boiss. & Hausskn.,	Ni	Türkiye (Güney Anadolu)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum euboicum</i> Halácsy	Ni	Yunanistan adası (Evia)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum huber-morathii</i> T.R.Dudley	Ni	Türkiye (Güneybatı Anadolu)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum inflatum</i> Nyár.	Ni	Batı İran	Brassicaceae	112
<i>Alyssum lesbiacum</i> (Candargy) Rech.f.	Ni	Yunanistan (Lesbos Adaları)	Brassicaceae	112
<i>Alyssum masmenaeum</i> Boiss.	Ni	Türkiye (Batı, Güney ve Orta Anadolu)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum markgrafii</i> O.E.Schulz	Ni	Yugoslavya, Arnavutluk	Brassicaceae	70
<i>Alyssum pintodasilvae</i> Dudley	Ni	Kuzeydoğu Portekiz	Brassicaceae	111
<i>Alyssum pinifolium</i> (Nyár.) T.R.Dudley	Ni	Türkiye (Kuzeybatı Anadolu)	Brassicaceae	111
<i>Alyssum virgatum</i> Nyár.	Ni	Türkiye (Çankırı, Sivas, Tokat)	Brassicaceae	114
<i>Berkheya coddii</i>	Ni	Güney Afrika	Asteraceae	115

Roessler				
<i>Bornmuellera baldaccii</i> (Degen) H. Heywood	Ni	Balkanların batı kısmı	Brassicaceae	116
<i>Bornmuellera glabrescens</i> (Boiss. & Balansa) Cullen & T.R.Dudley	Ni	Türkiye (Güney Anadolu)	Brassicaceae	117
<i>Bornmuellera tymphaea</i> Hausskn.	Ni	Yunanistan	Brassicaceae	116
<i>Euphorbia helenae</i> Rebmann	Ni	Küba	Euphorbiaceae	55
<i>Geissois pruinosa</i> Brongn. & Gris	Ni	Yeni Kaledonya	Cunoniaceae	118
<i>Homalium kanaliense</i> Briq.	Ni	Yeni Kaledonya	Salicaceae	87
<i>Hybanthus austro-caledonicus</i> (Turcz.) Cretz.	Ni	Yeni Kaledonya	Violaceae	87
<i>Leptoplax emarginata</i> (Boiss.) O.E.S.Schulz	Ni	Yunanistan	Brassicaceae	73 119
<i>Leucocroton linearifolius</i> Britton	Ni	Krayipler (Antiller)	Euphorbiaceae	55
<i>Leucocroton flavicans</i> Müll.Arg.	Ni	Krayipler	Euphorbiaceae	55
<i>Phyllanthus favieri</i> M.Schmid	Ni	Yeni Kaledonya	Euphorbiaceae	120
<i>Phyllanthus orbicularis</i> Kunth	Ni	Küba	Euphorbiaceae	55 121
<i>Phyllanthus × pallidus</i> (Wright ex Griseb.) G.L.Webster	Ni	Küba	Euphorbiaceae	121
<i>Pseudosempervivum amanum</i> (Contandr. & Quezel) Al-Shehbaz, Mutlu & Dönmez	Ni	Türkiye (Doğu Akdeniz)	Brassicaceae	122
<i>Sebertia acuminata</i> Pierre ex Enal. & Prantl	Ni	Yeni Kaledonya	Sapotaceae	95
<i>Stackhousia tryonii</i> F.M.Bailey	Ni	Avustralya	Celastraceae	123
<i>Streptanthus polygaloides</i> A.Gray	Ni	Kaliforniya (Sierra, Nevada)	Brassicaceae	101, 19
<i>Thlaspi elegans</i> Boiss.	Ni	Türkiye	Brassicaceae	124
<i>Walsura monophylla</i> Elmer ex Merr.	Ni	Filipinler (Pallawan)	Meliaceae	50

Şekil 1. Bazı hiperakümülatör bitkiler: a. *Epilobium hirsutum*, b. *Melilotus officinalis*, c. *Trifolium alpestre*, d. *Gossypium hirsutum*, e. *Amaranthus retroflexus*, f. *Alyssum masmenaeum*, g. *Silene compacta* (125).

KAYNAKLAR

- [1] Clemens, S., Palmgren, M.G. and Kramer, U. (2002): "A long way ahead: understanding and engineering plant element accumulation", Trends in plant Science, 7:309-314.
- [2] Sarma, H. (2011): Metal hyperaccumulation in plants: a review focusing on phytoremediation technology. Journal of Environmental Science and Technology, 4(2), 118-138.

- [3] Padmavathiamma P. K., & Li, L. Y. (2007): Phytoremediation technology: hyperaccumulation metals in plants. *Water, Air, and Soil Pollution*, 184(1-4), 105-126.
- [4] Özbek, K. (2011): Hiper toplayıcı bitkilerle kadmiyumlu toprakların iyileştirilmesi ve gübre, humik asit ve selat uygulamalarının etkinliği. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- [5] Duffus, J.H. and Worth, H.G.J. (1996): *Fundamental toxicology for chemists*. Royal Society of Chemistry Information Services, 199–204, 209–212.
- [6] Özbolat, G., & Tuli, A. (2016): Ağır metal toksisitesinin insan sağlığına etkileri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(4), 502-521.
- [7] Clemens, S. (2006): Toxic Metal Accumulation, Responses to Exposure and Mechanisms of Tolerance in Plants. *Biochimie*, 88, 1707-1719.
- [8] Sun, R.L. ve Zhou, Q.X. (2005): Heavy Metal Tolerance and Hyperaccumulation of Higher Plants and Their Molecular Mechanisms. *Acta Phytocologica Sinica*, 19, 321-332.
- [9] Pilon-Smits, E. (2005): Phytoremediation. *Annual Reviews of Plant Biology*, 56, 15-39.
- [10] LeDuc, D.L. (2006): AbdelSamie, M., Montes-Bayon, M. ve Wenton, L.M., Overexpressing both ATP Sulfurylase and Selenocysteine Methyltransferase Enhances Selenium Phytoremediation Traits in Indian Mustard. *Environmental Pollution*, 144, 70-76.
- [11] Lindblom, S.D., Abdel-Ghany, S., Hanson, B.R. ve Wenter, M.K. (2006): Constitutive Expression of a High-Affinity Sulfate Transporter in Indian Mustard Affects Metal Tolerance and Accumulation. *Journal of Environmental Quality*, 35, 726-733.
- [12] Kassis, E., Cathala, N., Rouached, H. ve Rouger, F. (2007): Characterization of a Selenate-Resistant Arabidopsis Mutant. Root Growth as a Potential Target for Selenate Toxicity. *Plant Physiology*, 143, 1231-1241.
- [13] Klein, M.A., Sekimoto, H., Milner, M.J. ve Kochian, L.V. (2008): Investigation of Heavy Metal Hyperaccumulation at the Cellular Level: Development and Characterization of *Thlaspi caerulescens* Suspension Cell Lines. *Plant Physiology*, 147, 2006-2016.
- [14] Lebaudy, A., Vavasseur, A., Hosity, E. ve Hecker, K. (2008): Plant Adaptation to Fluctuating Environment and Biomass Production are Strongly Dependent on Guard Cell Potassium Channels. *PNAS*, 105, 5271- 5276.
- [15] Mendoza-Cózatl, D.G., Butko, E., Springer, F. ve Harper, L. (2008): Identification of High Levels of Phytochelatin, Glutathione and Cadmium in the Phloem Sap of *Brassica napus*. A Role for ThiolPeptides in the Long-Distance Transport of Cadmium and the Effect of Cadmium on Iron Translocation. *Plant Journal*, 54, 249-259.
- [16] Chaney, R. L., Reeves, R. D., Baklanov, I. A., Centofanti, T., Broadhurst, C. L., Baker, A. J., ... & Roseberg, R. J. (2014): Phytoremediation and phytomining: using plants to remediate contaminated or mineralized environments. *Plant ecology and evolution in harsh environments*. (Eds N Rajakaruna, RS Boyd, T Harris) pp, 365-392.
- [17] Chaney WR, Pope PE, Byrnes WR. (1995): Tree survival and growth after twelve years on mined land reclaimed in accord with the 1977 surface mining control and reclamation act. *J Environ Qual* 24: 630-634.

- [18] Baumann A. (1885): Das verhalten von zinksätzen gegen pflanzen und imboden. *Landwirtsch. Verss.* 3:1–53.
- [19] Reeves, R.D. (1992): The hyperaccumulation of nickel by serpentine plants. In: Baker AJM, Proctor J, Reeves RD, eds. *The Vegetation of U Urania fie (Serpentine) Soils.* Andover, Hampshire. UK: Intercept,. pp: 253-277.
- [20] Martens, S.N., and R.S. Boyd. (1994): The ecological significance of nickel hyperaccumulation: A plant chemical defense. *Oecologia* 98:379–384.
- [21] Öztürk, L., Karanlık, S., Özkutlu, F., Çakmak, İ., Kochian, L.V. (2003): Shoot Biomass and Zinc/Cadmium Uptake for Hyperaccumulator and Non-Accumulator *Thlaspi* Species in Response to Growth on a Zinc-Deficient Calcareous Soil. *Plant Science*, 164(6): 1095- 1101.
- [22] Altınözlü H, Karagöz A, Polat T, Ünver İ. (2012): Nickel hyperaccumulation by natural plants in Turkish serpentine soils. *Turk J Bot* 36: 269-28.
- [23] Özbek, K., Cebel, N., Ünver, İ. (2013): Extractability and phytoavailability of cadmium in Cd-rich pedogenic soils. *Turk J Agric For* 38: 70- 79.
- [24] Davis, P.H. (1965-1988): *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, Vol: 1-10. University Press, Edinburg.
- [25] Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., & Başer, K. H. C. (2000): *Flora of Turkey and the east aegean islands*. Vol. 11. *Second Supplement, Edinburgh*.
- [26] Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., & Babaç, M. T. (2012): Türkiye Bitkileri Listesi. *Damarlı Bitkiler, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını*, (s 262).
- [27] IPN <https://www.ipni.org/>
- [28] Costea, M., Weaver, S. E., & Tardif, F. J. (2004): The biology of Canadian weeds. 130. *Amaranthus retroflexus* L., *A. powellii* S. Watson and *A. hybridus* L. *Canadian journal of plant science*, 84(2), 631-668.
- [29] Brooks, R. R., et al. (1986): The elemental content of metallophytes from the copper/cobalt deposits of Central Africa, *Bulletin de la Société Royale de Botanique de Belgique/Bulletin van de Koninklijke Belgische Botanische Vereniging* 179-191.
- [30] Ortiz-Calderon, Claudia, Oscar Alcaide, and Julia Li Kao. (2008): Copper distribution in leaves and roots of plants growing on a copper mine-tailing storage facility in northern Chile, *Revista Chilena de Historia Natural* 81.4 489-499.
- [31] Barry, S. A. S. and S. C. Clark. (1978): Problems of interpreting the relationship between the amounts of lead and zinc in plants and soil on metalliferous wastes, *New Phytologist* 81.3 773-783.
- [32] Reeves, R. D. and R. R. Brooks. (1983): European species of *Thlaspi* L. (Cruciferae) as indicators of nickel and zinc, *Journal of Geochemical Exploration* 18.3 275-283.
- [33] Küpper, Hendrik, et al. (2000): Cellular compartmentation of cadmium and zinc in relation to other elements in the hyperaccumulator *Arabidopsis halleri*, *Planta* 212.1 75-84.
- [34] Bert, Valérie, et al. (2003): Genetic basis of Cd tolerance and hyperaccumulation in *Arabidopsis halleri*, *Plant and soil* 249.1 9-18.
- [35] Saraswat, Shweta, and J. P. N. Rai. (2009): Phytoextraction potential of six plant species grown in multimetal contaminated soil, *Chemistry and Ecology* 25.1 1-11.
- [36] Morrison, J., M. V. Jackson, and P. E. (1980): Sparrow. "The response of perennial ryegrass to fertilizer nitrogen in relation to climate and soil. Report of

- the joint ADAS/GRI grassland manuring trial-GM. 20." The response of perennial ryegrass to fertilizer nitrogen in relation to climate and soil. Report of the joint ADAS/GRI grassland manuring trial-GM. 20. 27
- [37] Frérot, Hélène, et al. (2006): Specific interactions between local metallicolous plants improve the phytostabilization of mine soils, *Plant and Soil* 282.1-2 53-65.
- [38] Deram, Annabelle, et al. (2000): Natural and induced heavy-metal accumulation by *Arrhenatherum elatius*: Implications for phytoremediation, *Communications in soil science and plant analysis* 31.3-4 413-421.
- [39] Beath, O. A., C. S. Gilbert, and H. F. Eppson. (1937): Selenium in soils and vegetation associated with rocks of Permian and Triassic age, *American Journal of Botany* 96-101.
- [40] Kobayashi, Yuhko, et al. (2005): Abscisic acid-activated SNRK2 protein kinases function in the gene-regulation pathway of ABA signal transduction by phosphorylating ABA response element-binding factors, *The Plant Journal* 44.6 939-949.
- [41] Evangelou, Michael WH, Mathias Ebel, and Andreas Schaeffer. (2006): Evaluation of the effect of small organic acids on phytoextraction of Cu and Pb from soil with tobacco *Nicotiana tabacum*. *Chemosphere* 63.6, 996-1004.
- [42] Kubota, Hiroshi, and Chisato Takenaka (2003): Field Note: *Arabis gemmifera* is a hyperaccumulator of Cd and Zn. *International Journal of Phytoremediation* 5.3 197-201.
- [43] Zeng, Jian Xian, et al. (2009): Selective separation of Hg (II) and Cd (II) from aqueous solutions by complexation-ultrafiltration process. *Chemosphere* 76.5 706-710.
- [44] Sinha, Sarita, Rohit Saxena, and Shraddha Singh (2002): Comparative studies on accumulation of Cr from metal solution and tannery effluent under repeated metal exposure by aquatic plants: its toxic effects. *Environmental Monitoring and Assessment* 80.1 17-31.
- [45] Ellis, Danielle R., et al. (2004): Production of Se-methylselenocysteine in transgenic plants expressing selenocysteine methyltransferase, *BMC Plant Biology* 4.1 1.
- [46] Nedjimi, Bouzid, and Youcef Daoud. (2009): Ameliorative effect of CaCl₂ on growth, membrane permeability and nutrient uptake in *Atriplex halimus* subsp. *schweinfurthii* grown at high (NaCl) salinity. *Desalination* 249.1 163-166.
- [47] Bidwell, Sjaan D., et al. (2002): Hyperaccumulation of manganese in the rainforest tree *Austromyrtus bidwillii* (Myrtaceae) from Queensland, Australia. *Functional Plant Biology* 29.7 899-905.
- [48] Jain, S. K., P. Vasudevan, and N. K. Jha. (1990): *Azolla pinnata* R. Br. and *Lemna minor* L. for removal of lead and zinc from polluted water. *Water Research* 24.2 177-183.
- [49] Robinson, B. H., et al. (1997): The potential of the high-biomass nickel hyperaccumulator *Berkheya coddii* for phytoremediation and phytomining." *Journal of Geochemical Exploration* 60.2 115-126.
- [50] Baker, A. J. M., et al. (1992): Hyperaccumulation of nickel by the flora of the ultramafics of Palawan, Republic of the Philippines. The vegetation of ultramafic (serpentine) soils, (Eds AJM Baker, J Proctor, RD Reeves) pp 291-304.

- [51] Ebbs, Stephen D. and Leon V. Kochian. (1997): Toxicity of zinc and copper to Brassica species: implications for phytoremediation." *Journal of Environmental Quality* 26.3 776-781.
- [52] Selvam, A., and J. W. C. Wong. (2008): Phytochelatin synthesis and cadmium uptake of Brassica napus, *Environmental technology*, 29.7 765-773.
- [53] Mizuno, T., Asahina, R., Hosono, A., Tanaka, A., Senoo, K., & Obata, H. (2008). Age-dependent manganese hyperaccumulation in Chengiopanax sciadophylloides (Araliaceae). *Journal of Plant Nutrition*, 31(10), 1811-1819.
- [54] García-Salgado, S., García-Casillas, D., Quijano-Nieto, M. A., & Bonilla-Simón, M. M. (2012). Arsenic and heavy metal uptake and accumulation in native plant species from soils polluted by mining activities. *Water, Air, & Soil Pollution*, 223(2), 559-572.
- [55] Reeves, R. D., Baker, A. J. M., Borhidi, A., & Berazain, R. (1999). Nickel hyperaccumulation in the serpentine flora of Cuba. *Annals of Botany*, 83(1), 29-38.
- [56] Lytle, C. M., Lytle, F. W., Yang, N., Qian, J. H., Hansen, D., Zayed, A., & Terry, N. (1998). Reduction of Cr (VI) to Cr (III) by wetland plants: potential for in situ heavy metal detoxification. *Environmental Science & Technology*, 32(20), 3087-3093.
- [57] Awa, S. H., & Hadibarata, T. (2020). Removal of heavy metals in contaminated soil by phytoremediation mechanism: a review. *Water, Air, & Soil Pollution*, 231(2), 47.
- [58] Li, S., Wang, F., Ru, M., & Ni, W. (2014). Cadmium Tolerance and Accumulation of Elsholtzia argyi Originating from a Zinc/Lead Mining Site-A Hydroponics Experiment. *International journal of phytoremediation*, 16(12), 1257-1267.
- [59] Chen, Y., Wang, Y., Wu, W., Lin, Q., & Xue, S. (2006). Impacts of chelate-assisted phytoremediation on microbial community composition in the rhizosphere of a copper accumulator and non-accumulator. *Science of the total environment*, 356(1-3), 247-255.
- [60] Malaisse, F., Brooks, R. R., & Baker, A. J. M. (1994). Diversity of vegetation communities in relation to soil heavy metal content at the Shinkolobwe copper/cobalt/uranium mineralization, Upper Shaba, Zaïre. *Belgian journal of botany*, 3-16.
- [61] Chehregani, A., & Malayeri, B. E. (2007). Removal of heavy metals by native accumulator plants. *International Journal of Agriculture and Biology (Pakistan)*.
- [62] Rizzi, L., Petruzzelli, G., Poggio, G., & Guidi, G. V. (2004). Soil physical changes and plant availability of Zn and Pb in a treatability test of phytostabilization. *Chemosphere*, 57(9), 1039-1046.
- [63] Barry, S. A. S., & Clark, S. C. (1978). Problems of interpreting the relationship between the amounts of lead and zinc in plants and soil on metalliferous wastes. *New Phytologist*, 81(3), 773-783.
- [64] Bennett, F. A., Tyler, E. K., Brooks, R. R., Gregg, P. E. H., & Stewart, R. B. (1998). Fertilisation of hyperaccumulators to enhance their potential for phytoremediation and phytomining. *Plants that hyperaccumulate heavy metals: their role in phytoremediation, microbiology, archaeology, mineral exploration and phytomining*.

- [65] Boonyapookana, B., Parkpian, P., Techapinyawat, S., DeLaune, R. D., & Jugsujinda, A. (2005). Phytoaccumulation of lead by sunflower (*Helianthus annuus*), tobacco (*Nicotiana tabacum*), and vetiver (*Vetiveria zizanioides*). *Journal of Environmental Science and Health*, 40(1), 117-137.
- [66] Kamala, C. T., Chu, K. H., Chary, N. S., Pandey, P. K., Ramesh, S. L., Sastry, A. R. K., & Sekhar, K. C. (2005). Removal of arsenic (III) from aqueous solutions using fresh and immobilized plant biomass. *Water Research*, 39(13), 2815-2826.
- [67] Brooks, R. R., Lee, J., & Jaffre, T. (1974). Some New Zealand and New Caledonian plant accumulators of nickel. *The Journal of Ecology*, 493-499.
- [68] Sarma, H. (2011). Metal hyperaccumulation in plants: a review focusing on phytoremediation technology. *Journal of Environmental Science and Technology*, 4(2), 118-138.
- [69] Leblanc, M., Petit, D., Deram, A., Robinson, B. H., & Brooks, R. R. (1999). The phytomining and environmental significance of hyperaccumulation of thallium by *Iberis intermedia* from southern France. *Economic geology*, 94(1), 109-113.
- [70] Baker, A. J. M., & Walker, P. (1989). Physiological responses of plants to heavy metals and the quantification of tolerance and toxicity. *Chemical Speciation & Bioavailability*, 1(1), 7-17.
- [71] Harper, F. A., Smith, S. E., & Macnair, M. R. (1998). Can an increased copper requirement in copper-tolerant *Mimulus guttatus* explain the cost of tolerance? II. Reproductive phase. *The New Phytologist*, 140(4), 637-654.
- [72] Sivaci, A., Elmas, E., Gümüş, F., & Sivaci, E. R. (2008). Removal of cadmium by *Myriophyllum heterophyllum* Michx. and *Potamogeton crispus* L. and its effect on pigments and total phenolic compounds. *Archives of environmental contamination and toxicology*, 54(4), 612-618.
- [73] Brooks, R. R., Reeves, R. D., Morrison, R. S., & Malaisse, F. (1980). Hyperaccumulation of copper and cobalt—a review. *Bulletin de la Société Royale de Botanique de Belgique/Bulletin van de Koninklijke Belgische Botanische Vereniging*, 166-172.
- [74] Wild, H. (1978). The vegetation of heavy metal and other toxic soils. In *Biogeography and ecology of southern Africa* (pp. 1301-1332). Springer, Dordrecht.
- [75] Dan, T. V., KrishnaRaj, S., & Saxena, P. K. (2002). Cadmium and Nickel Uptake and Accumulation in Scented Geranium (*Pelargonium* sp. Frensham'). *Water, air, and soil pollution*, 137(1-4), 355-364.
- [76] Boyd, R. S., & Jaffré, T. (2001). Phytoenrichment of soil Ni content by *Sebertia acuminata* in New Caledonia and the concept of elemental allelopathy. *South African Journal of Science*, 97(11-12), 535-538.
- [77] Pollard, A. J., Stewart, H. L., & Roberson, C. B. (2009). Manganese hyperaccumulation in *Phytolacca americana* L. from the Southeastern United States. *Northeastern Naturalist*, 16(sp5), 155-162.
- [78] Calheiros, C. S., Rangel, A. O., & Castro, P. M. (2008). The effects of tannery wastewater on the development of different plant species and chromium accumulation in *Phragmites australis*. *Archives of environmental contamination and toxicology*, 55(3), 404-414.
- [79] Batianoff, G. N., & Franks, A. J. (1997). Invasion of sandy beachfronts by ornamental plant species in Queensland. *Plant Protection Quarterly*, 12(4), 180-186.

- [80] Odjegba, V. J., & Fasidi, I. O. (2004). Accumulation of trace elements by *Pistia stratiotes*: implications for phytoremediation. *Ecotoxicology*, 13(7), 637-646.
- [81] Brooks, R. R. (1994). Plants that hyperaccumulate heavy metals. *Plants and the chemical elements: biochemistry, uptake, tolerance and toxicity*, 87-105.
- [82] Paul, A. L., Erskine, P. D., & van der Ent, A. (2018). Metallophytes on Zn-Pb mineralised soils and mining wastes in Broken Hill, NSW, Australia. *Australian Journal of Botany*, 66(2), 124-133.
- [83] Sivaci, A., Elmas, E., Gümüş, F., & Sivaci, E. R. (2008). Removal of cadmium by *Myriophyllum heterophyllum* Michx. and *Potamogeton crispus* L. and its effect on pigments and total phenolic compounds. *Archives of environmental contamination and toxicology*, 54(4), 612-618.
- [84] Hu, P. J., Qiu, R. L., Senthilkumar, P., Jiang, D., Chen, Z. W., Tang, Y. T., & Liu, F. J. (2009). Tolerance, accumulation and distribution of zinc and cadmium in hyperaccumulator *Potentilla griffithii*. *Environmental and experimental botany*, 66(2), 317-325.
- [85] Srivastava, M., Ma, L. Q., & Santos, J. A. G. (2006). Three new arsenic hyperaccumulating ferns. *Science of the Total Environment*, 364(1-3), 24-31.
- [86] Kertulis-Tartar, G. M., Ma, L. Q., Tu, C., & Chirenje, T. (2006). Phytoremediation of an arsenic-contaminated site using *Pteris vittata* L.: a two-year study. *International Journal of Phytoremediation*, 8(4), 311-322.
- [87] Dong, R., Formentin, E., Losseso, C., Carimi, F., Benedetti, P., Terzi, M., & Schiavo, F. L. (2005). Molecular cloning and characterization of a phytochelatin synthase gene, PvPCS1, from *Pteris vittata* L. *Journal of Industrial Microbiology and Biotechnology*, 32(11-12), 527-533.
- [88] Brooks, R. R., & Wither, E. D. (1977). Nickel accumulation by *Rinorea bengalensis* (Wall.) OK. *Journal of Geochemical Exploration*, 7, 295-300.
- [89] Sun, R., Jin, C., & Zhou, Q. (2010). Characteristics of cadmium accumulation and tolerance in *Rorippa globosa* (Turcz.) Thell., a species with some characteristics of cadmium hyperaccumulation. *Plant growth regulation*, 61(1), 67-74.
- [90] Brooks, W. T. (1992). *Niche selling: how to find your customer in a crowded market*. McGraw Hill Professional.
- [91] Johnston, W. R., & Proctor, J. (1977). Metal concentrations in plants and soils from two British serpentine sites. *Plant and Soil*, 46(1), 275-278.
- [92] Gardea-Torresdey, J. L., Peralta-Videoa, J. R., De La Rosa, G., & Parsons, J. G. (2005). Phytoremediation of heavy metals and study of the metal coordination by X-ray absorption spectroscopy. *Coordination chemistry reviews*, 249(17-18), 1797-1810.
- [93] Davis, T. A., Volesky, B., & Vieira, R. H. S. F. (2000). Sargassum seaweed as biosorbent for heavy metals. *Water research*, 34(17), 4270-4278.
- [94] Jaffré, T., Brooks, R. R., Lee, J., & Reeves, R. D. (1976). *Sebertia acuminata*: a hyperaccumulator of nickel from New Caledonia. *Science*, 193(4253), 579-580.
- [95] Xiong, Y. H., Yang, X. E., Ye, Z. Q., & He, Z. L. (2004). Characteristics of cadmium uptake and accumulation by two contrasting ecotypes of *Sedum alfredii* Hance. *Journal of Environmental Science and Health, Part A*, 39(11-12), 2925-2940.
- [96] Sharma, N. C., Sahi, S. V., & Jain, J. C. (2005). *Sesbania drummondii* cell cultures: ICP-MS determination of the accumulation of Pb and Cu. *Microchemical Journal*, 81(1), 163-169.

- [97] Sharma, N. C., Sahi, S. V., & Jain, J. C. (2005). *Sesbania drummondii* cell cultures: ICP-MS determination of the accumulation of Pb and Cu. *Microchemical Journal*, 81(1), 163-169.
- [98] Wei, L., Luo, C., Li, X., & Shen, Z. (2008). Copper Accumulation and Tolerance in *Chrysanthemum coronarium* L. and *Sorghumsudanense* L. *Archives of environmental contamination and toxicology*, 55(2), 238-246.
- [99] Zheng, M. B., Cao, J., Liao, S. T., Liu, J. S., Chen, H. Q., Zhao, Y., ... & Tao, J. (2009). Preparation of mesoporous Co₃O₄ nanoparticles via solid-liquid route and effects of calcination temperature and textural parameters on their electrochemical capacitive behaviors. *The Journal of Physical Chemistry C*, 113(9), 3887-3894.
- [100] Tian, H., Wang, Y., Xue, Z., Qu, Y., Chai, F., & Hao, J. (2011). Atmospheric emissions estimation of Hg, As, and Se from coal-fired power plants in China, 2007. *Science of the Total Environment*, 409(16), 3078-3081.
- [101] Parker, D. R., Feist, L. J., Varvel, T. W., Thomason, D. N., & Zhang, Y. (2003). Selenium phytoremediation potential of *Stanleya pinnata*. *Plant and Soil*, 249(1), 157-165.
- [102] Reeves, R. D., Brooks, R. R., & Macfarlane, R. M. (1981). Nickel uptake by Californian *Streptanthus* and *Caulanthus* with particular reference to the hyperaccumulator *S. polygaloides* Gray (Brassicaceae). *American Journal of Botany*, 68(5), 708-712.
- [103] Manousaki, E., Kadukova, J., Papadantonakis, N., & Kalogerakis, N. (2008). Phytoextraction and phytoexcretion of Cd by the leaves of *Tamarix smyrnensis* growing on contaminated non-saline and saline soils. *Environmental Research*, 106(3), 326-332.
- [104] Assunção, A. G., Schat, H., & Aarts, M. G. (2003). *Thlaspi caerulescens*, an attractive model species to study heavy metal hyperaccumulation in plants. *New Phytologist*, 159(2), 351-360.
- [105] Banasova, V., Horak, O., Nadubinska, M., Ciamporova, M., & Lichtscheidl, I. (2008). Heavy metal content in *Thlaspi caerulescens* J. et C. Presl growing on metalliferous and non-metalliferous soils in Central Slovakia. *International Journal of Environment and Pollution*, 33(2-3), 133-145.
- [106] Vogel-Mikuš, K., Arčon, I., & Kodre, A. (2010). Complexation of cadmium in seeds and vegetative tissues of the cadmium hyperaccumulator *Thlaspi praecox* as studied by X-ray absorption spectroscopy. *Plant and Soil*, 331(1-2), 439-451.
- [107] Arthur, E. L., Rice, P. J., Rice, P. J., Anderson, T. A., Baladi, S. M., Henderson, K. L., & Coats, J. R. (2005). Phytoremediation—an overview. *Critical Reviews in Plant Sciences*, 24(2), 109-122.
- [108] Malavolta, E., & Moraes, M. F. (2007). Nickel—from toxic to essential nutrient. *Better Crops*, 91(3), 26-27.
- [109] Reeves, R. D., van der Ent, A., & Baker, A. J. (2018). Global distribution and ecology of hyperaccumulator plants. In *Agromining: farming for metals* (pp. 75-92). Springer, Cham.
- [110] Sharma, A., & Johri, B. N. (2003). Growth promoting influence of siderophore-producing *Pseudomonas* strains GRP3A and PRS9 in maize (*Zea mays* L.) under iron limiting conditions. *Microbiological research*, 158(3), 243-248.
- [111] Singer, A. C., Bell, T., Heywood, C. A., Smith, J. A. C., & Thompson, I. P. (2007). Phytoremediation of mixed-contaminated soil using the hyperaccumulator

- plant *Alyssum lesbiacum*: evidence of histidine as a measure of phytoextractable nickel. *Environmental Pollution*, 147(1), 74-82.
- [112] Ghaderian, S. M., Mohtadi, A., Rahiminejad, M. R., & Baker, A. J. M. (2007). Nickel and other metal uptake and accumulation by species of *Alyssum* (Brassicaceae) from the ultramafics of Iran. *Environmental Pollution*, 145(1), 293-298.
- [113] Hasko, A., & Çullaj, A. (2001). Nickel hyper-accumulating species and their potential use for the phyto-remediation of polluted areas. *Options Méditerranéennes. Série A: Séminaires Méditerranéens (CIHEAM)*.
- [114] Abou-Shanab, R. A. I., Angle, J. S., & Chaney, R. L. (2006). Bacterial inoculants affecting nickel uptake by *Alyssum murale* from low, moderate and high Ni soils. *Soil Biology and Biochemistry*, 38(9), 2882-2889.
- [115] Turnau, K., & Mesjasz-Przybyłowicz, J. (2003). Arbuscular mycorrhiza of *Berkheya coddii* and other Ni-hyperaccumulating members of Asteraceae from ultramafic soils in South Africa. *Mycorrhiza*, 13(4), 185-190.
- [116] Stevanović, V., Tan, K., & Iatrou, G. (2003). Distribution of the endemic Balkan flora on serpentine I.—obligate serpentine endemics. *Plant systematics and evolution*, 242(1-4), 149-170.
- [117] Aytac, Z., & Aksoy, A. (2000). A new species of *Bornmuellera* Hausskn.(Brassicaceae) from south Anatolia, Turkey. *Botanical Journal of the Linnean Society*, 134(3), 485-490.
- [118] Callahan, D. L., Roessner, U., Dumontet, V., De Livera, A. M., Doronila, A., Baker, A. J., & Kolev, S. D. (2012). Elemental and metabolite profiling of nickel hyperaccumulators from New Caledonia. *Phytochemistry*, 81, 80-89.
- [119] Psaras, G. K., Constantinidis, T. H., Cotsopoulos, B., & Manetas, Y. (2000). Relative abundance of nickel in the leaf epidermis of eight hyperaccumulators: evidence that the metal is excluded from both guard cells and trichomes. *Annals of Botany*, 86(1), 73-78.
- [120] Perrier, N., Amir, H., & Colin, F. (2006). Occurrence of mycorrhizal symbioses in the metal-rich lateritic soils of the Koniambo Massif, New Caledonia. *Mycorrhiza*, 16(7), 449-458.
- [121] Berazaín, R., de la Fuente, V., Sánchez-Mata, D., Rufo, L., Rodríguez, N., & Amils, R. (2007). Nickel localization on tissues of hyperaccumulator species of *Phyllanthus* L.(Euphorbiaceae) from ultramafic areas of Cuba. *Biological trace element research*, 115(1), 67-86.
- [122] Contandriopoulos, J., & Quézel, P. (1976). Contribution à l'étude de la flore du Taurus et de l'Amanus. *Bulletin de la Société Botanique de France*, 123(7-8), 415-432.
- [123] Batianoff, G. N., Reeves, R. D., & Specht, R. L. (1990). *Stackhousia tryonii* Bailey: a Nickel-Accumulating Serpentine-Endemic Species of Central Queensland. *Australian Journal of Botany*, 38(2), 121-130.
- [124] Kramer, U., Kruckeberg, A. R., Adiguzel, N., & Reeves, R. D. (2001). Studies on the flora of serpentine and other metalliferous areas of western Turkey. *South African Journal of Science*, 97(11), 513-517.
- [125] <https://www.google.com.tr/img?hl=tr&tab=ri&ogbl>